

УДК 351/354

DOI <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-3-10>

### **Максим ХОЖИЛО**

кандидат технічних наук, докторант кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)

ORCID: 0000-0003-1841-4490

**Бібліографічний опис статті:** Хожило, М. (2024). Розвиток політики «зеленої трансформації» України в умовах непрогнозованих викликів. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 3, 78–84, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-3-10>

## **РОЗВИТОК ПОЛІТИКИ «ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ» УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕПРОГНОЗОВАНИХ ВИКЛИКІВ**

У науковій статті висвітлюється актуальне питання у сфері державного управління, а саме проблематика розвитку політики «зеленої трансформації» України в умовах непрогнозованих змін. Під непрогнозованими змінами мова йде про пандемію COVID-19 та повномасштабне розгортання російської збройної агресії.

Метою дослідження визначено теоретичне обґрунтування розвитку політики «зеленої трансформації» в умовах непрогнозованих змін та розробка практичних підходів у підвищенні ефективності її впровадження в Україні.

Матеріали і методи дослідження. Досягнення визначеної мети дослідження передбачало застосування низки загальнонаукових методів пізнання, а також опрацювання масиву міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, а також результатів дисертаційно-монографічних та аналітично-проектних документів.

Результати дослідження. Для України євроінтеграція залишається незмінним курсом та державним пріоритетом внутрішньої і зовнішньої політики. Конституювання цього курсу, яке відбулось у 2019 році, разом із підписанням у 2014 році Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом не тільки де-факто, але й де-юре, визначає пріоритет виконання нашою державою всіх вимог такого членства, починаючи з етапу набуття статусу-країни-кандидата (2022 рік). Одним із напрямків політики у сфері європейської інтеграції є впровадження політики «зеленої трансформації» в Україні. Обґрунтовано, що цей напрям є найбільш розробленим в науковому плані у галузі економічних наук. Але дедалі актуальною проблемою політика «зеленої трансформації» постає і в науці державного управління. Визначено, що на рівні глобального управління політичною передумовою для її формування та реалізації на національному рівні став концепт «Європейського зеленого курсу» (2019), який передбачає трансформацію політичного життя, економіки та суспільного розвитку. Ключовими складовими цього концепту є чиста енергія, зменшення забруднення довкілля, кліматичні заходи, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, біорозмаїття та стійка аграрна політика задля здоров'я та благополуччя майбутніх поколінь.

Висновки. Реалізація державної політики «зеленої трансформації» України потребує активної ролі держави у побудові нового формату суспільних відносин з представниками громадянського суспільства та представниками промисловості задля досягнення визначених цілей політики ЄС.

**Ключові слова:** державне управління, політика «зеленої трансформації», Європейський зелений курс, сталий розвиток, післявоєнне відновлення, євроінтеграційний курс, економіка, зміни клімату, здоров'я та благополуччя.

### **Maksym KHOZHLYO**

Candidate of Technical Sciences, Postdoctoral Student at the Department of Public Administration and Local Self-Government, Dnipro University of Technology, (Dnipro, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-1841-4490

**To cite this article:** Khozhylo, M. (2024). Rozvytok polityky «zelenoi transformatsii» Ukrainy v umovakh neproghnozovanykh vyklykiv [Development of the “green transformation” policy of Ukraine in the condition of unforecasted challenges]. *Public Administration and Local Government*, 3, 78–84, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-3-10>

## **DEVELOPMENT OF THE “GREEN TRANSFORMATION” POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITION OF UNFORECASTED CHALLENGES**

The scientific article highlights a topical issue in the field of public administration, namely the issue of the development of Ukraine's "green transformation" policy in conditions of unpredictable changes. Under unforeseen changes, we are talking about the COVID-19 pandemic and the full-scale deployment of Russian armed aggression.

*Goal. The purpose of the study is to determine the theoretical rationale for the development of the "green transformation" policy in the conditions of unpredictable changes and the development of practical approaches to increase the effectiveness of its implementation in Ukraine.*

*Research materials and methods. Achieving the defined goal of the research involved the application of a number of general scientific methods of cognition, as well as the elaboration of a set of international and domestic normative legal acts, as well as the results of dissertation-monographic and analytical-project documents.*

*Research results. For Ukraine, European integration remains an unchanged course and state priority of domestic and foreign policy. The establishment of this course, which took place in 2019, together with the signing in 2014 of the Agreement on the Association of Ukraine with the European Union, not only de facto, but also de jure, determines the a priori fulfillment by our state of all the requirements of such membership, starting from the stage of acquiring the status – candidate countries (2022). One of the policy directions in the field of European integration is the implementation of the "green transformation" policy in Ukraine. It is justified that this direction is the most scientifically developed in the field of economic sciences. But the policy of "green transformation" is becoming an increasingly urgent problem in the science of public administration. It was determined that at the level of global governance, the concept of the "European Green Course" (2019), which provides for the transformation of political life, economy and social development, became a political prerequisite for its formation and implementation at the national level. The key components of this concept are clean energy, reducing environmental pollution, climate action, construction and renovation, sustainable industry, sustainable mobility, biodiversity and sustainable agricultural policy for the health and well-being of future generations.*

*Conclusions. The implementation of the state policy of "green transformation" in Ukraine requires an active role of the state in building a new format of public relations with representatives of civil society and industry in order to achieve the defined goals of the EU policy.*

**Key words:** *public administration, "green transformation" policy, European Green Course, sustainable development, post-war recovery, European integration course, economy, climate change, health and well-being.*

**Постановка проблеми.** Для України євроінтеграція залишається незмінним курсом та державним пріоритетом внутрішньої і зовнішньої політики. Пояснюється це, перш за все тим, що у 2014 році українська держава підписала (ЄС), у змісті якої євроінтеграційний курс є набув правової імплементації як незмінної складової внутрішньої та зовнішньої політики України (Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014). Підписання Угоди заклало міцний фундамент для подальшого удосконалення правового, економічного та організаційного механізмів державного управління курсом євроінтеграційного руху. У 2019 році прагнення українського народу, як єдиного носія влади в Україні та мотиватора найскорішого руху щодо набуття членства в ЄС, стали підставою для отримання позитивного міжнародного резонансу. Адже до Конституції України було внесено відповідні зміни та визначено стратегічні цілі євроінтеграційного курсу (Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському

Союзи та в Організації Північноатлантичного договору», 2019). Навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану, а саме у 2022 році, євроінтеграційний рух української держави отримав міжнародну підтримку, що підтверджується набуттям статусу кандидата на членство в ЄС (Урядовий портал, 23.06.2022).

У рамках євроінтеграційного процесу важливе місце відводиться політичній, економічній, соціальній та екологічній складовим. Говорячи про останню з них, слід зазначити, що попри довготривалу збройну російську агресію, Україна приєдналась до зусиль країн ЄС щодо досягнення кліматично нейтральної економіки та активно впроваджує реформи, що спрямовані на імплементацію принципів «Європейського зеленого курсу» (ЄЗК, *англ.* – *GreenDeal*). Європейський зелений курс – це комплекс ініціатив (дорожня карта) країн Європейського Союзу, який має на меті розвиток та «зелену» трансформацію економіки, покращення здоров'я та якості життя населення, вирішення кліматичних та екологічних проблем, а також кліматична нейтральність Європи до 2050 року (European Commission, 2019).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Можливості формування та розвитку політики «зеленої трансформації» на національному

рівні досліджують багато зарубіжних та вітчизняних учених (А.А. Андрусевич, І.І. Дороніна, А.В. Глущенко, Н.С. Криштоф, В. І. Ляшенко, Ю.В. Орловська, В.С. Чала та ін.). Переважно ця проблематика є найбільш дослідженою в галузі економічних наук, що пояснюється безпосереднім впливом промисловості на ефекти кліматичних змін та забруднення навколишнього середовища (Міністерство енергетики та захисту довкілля, 21.01.2020; Орловська Ю. В. та ін., 2023). Але й у сфері науки державного управління напрям євроінтеграційного руху та трансформаційних змін теє активно розробляється. Зокрема, значний внесок у проблематику трансформаційних змін вітчизняної системи державного управління в контексті європеїзації зробили В. Баштанник (Баштанник, 2023), Н. Липовська (Липовська, 2023), Л. Приходченко, Р.Войтович, М.Лахижа та інші. В умовах дії правового режиму воєнного стану, вказана проблема є надзвичайно актуалізованою для української держави, про що у 2022 році заявили жителі понад 40 об'єднаних територіальних громад (Зелена відбудова України: Позиція громадськості, 2022). Питання адвокації «зеленого відновлення» України є складовою післявоєнної відбудови нашої держави (USAID, 2023), що підтверджує актуальність реалізації державної політики «зеленої трансформації» як одну із пріоритетних проблем науки державного управління.

**Визначення мети дослідження.** Головною метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування розвитку політики «зеленої трансформації» в умовах непрогнозованих змін та розробка практичних підходів у підвищенні ефективності її упровадження в Україні.

**Матеріали та методи дослідження.** Проведене дослідження ґрунтувалось на здійсненні аналізу міжнародних та вітчизняних законодавчих і нормативно-правових актів, на основі яких формується та реалізується політика «зеленої трансформації» в країнах ЄС; творчого опрацювання змісту наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, які висвітлюють теоретичні та практико-орієнтовані засади упровадження політики «зеленої трансформації». А також у роботі застосовано низку інших загальнонаукових методів наукового пізнання (аналіз, синтез, абстрактно-логічний метод та метод порівняння, графічний метод, метод узагальнення тощо).

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Про практичне упровадження концепту «Європейського зеленого курсу» (ЄЗК) було оголошено 11 грудня 2019 року Євро-

пейською Комісією на чолі із її президенткою Урсулою фон дер Ляєн (Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України, 2019). У рамках цього концепту країни ЄС працюють над переходом до сучасної ресурс ефективної, енергозберігаючої та конкурентоспроможної економіки. Реалізація основних напрямків екологічного розвитку країн ЄС в межах ЄЗК потребує реалізації поставлених завдань шляхом прийняття та впровадження відповідних нормативно-правових актів, зелених карт, концепцій та ін. Відповідними нормативно-правовими та законодавчими актами на національному рівні управління формуються стратегії з горизонтом планування до 2030 та 2050 року, а також оновлюються чинні та ухвалюються нові європейські закони й директиви.

Глобальний вектор ЄЗК передбачає інтегрування інструментів та механізмів світової спільноти у досягненні основних цілей даного Концепту. Зокрема, основними завданнями для країн ЄС передбачено:

- екологізація та диверсифікація економічних та екологічних процесів у країнах-експортерах нафтогазових ресурсів за рахунок переходу на відновлювані джерела енергії і зелений водень;

- підвищення безпекових механізмів в постачанні критичних матеріалів та сировини з метою зниження залежності від третіх країн, зокрема Китаю;

- створення унікального «кліматичного клубу» країн, котрі готові запроваджувати спеціальні податки та вуглецевмісні матеріали та ресурси, так званого «прикордонного вуглецевого податку»;

- поступове досягнення глобального лідерства у питаннях енергетичного переходу, зеленого водню та «зелених бонді».

- стимулювання світової спільноти до створення глобальної коаліції задля зменшення впливу кліматичних змін та розбудови нової кліматично нейтральної економіки (Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України, 2019, с. 7–8).

Для досягнення ключових цілей ЄЗК сформувано низку фундаментальних документів у наступних сферах (рис. 1):

Отже, ключовими напрямками ЄЗК є чиста енергія, зменшення забруднення довкілля, кліматичні заходи, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, біорозмаїття та стійка аграрна політика (Стратегія «Від лану до столу»).



**Рис. 1. Пріоритетні напрямки (орієнтири) Європейського зеленого курсу**

Європейський зелений курс (ЄЗК) обґрунтовує необхідні інвестиційні ресурси для реалізації його основних цілей, а також можливі інструменти фінансування. До його складу входить покроковий «Інвестиційний план сталого розвитку Європи». Відповідно до плану встановлено три етапи переходу країн ЄС до кліматично-нейтральної, «зеленої» економіки (рис. 2).

Публічно управлінські аспекти запровадження концепції зеленого розвитку в країнах ЄС базуються не лише на стратегічних планах та програмах. На рівні ЄС постійно реалізуються інноваційні проекти щодо досягнення цілей Європейського зеленого курсу. Зокрема, відповідно до повідомлення Комісії про майбутню політику продовольства та сільського господарства сформовано цілі щодо модернізації та спрощення Спільної сільськогосподарської політики ЄС, включаючи посилення екологічних, кліматичних ініціатив в аграрному секторі. Окрім того, в рамках дослідницької програми ЄС «Горизонт Європа» урядом ЄС спрямовано понад 10 млрд євро на підтримку конкретних досліджень та інновацій у сфері харчування, аграрного бізнесу, розвитку сільської місцевості



**Рис. 2. Покроковий план переходу країн ЄС до кліматично нейтральної, «зеленої» економіки**

*Складено автором за (Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України, 2019)*

та біоекономіки. Не менш вагомими є інвестиції у екологічно-безпечний бізнес, енергетичні проекти з розвитку відновлюваних джерел енергії, екологічно чистий транспорт та багато іншого.

Доречно зауважити, що імплементація низки спільно європейських програмних документів, запровадження Європейської зеленої концепції потребує відображення цілей та принципів цієї ініціативи у внутрішніх документах на рівні кожної окремої країни-члена ЄС. Але на наш погляд, це стосується не тільки країн-членів, але й країн-кандидатів (Україна, Молдова та ін.). І насамперед, в структурно-функціональному плані, запровадження політики «зеленої трансформації» є першочерговим кроком у напрямку «зеленої перебудови» економіки на рівні країн Європейського регіону. Енергетична та економічна незалежність країн ЄС потребує, перш за все, трансформації регіональної політики країн, що входять до ЄС, диверсифікації місцевої економіки, широкого діалогу з усіма зацікавленими сторонами, обміну досвідом та спільних ініціативи регіонів різних держав. Комплексний підхід з боку органів публічного управління забезпечить успішний перехід до економіки нового формату з орієнтацією на екологічний розвиток та соціальне благополуччя населення і соціальний розвиток держав.

Формуванню концепції «зеленого» розвитку в Україні, відповідно до Комюніке ЄЗК, перешкоджає певний перелік чинників, серед яких найбільш вагомими є такі:

- довготривала (з 2014 року) криза соціально-політичного характеру в умовах збройної військової агресії росії проти української держави;
- незавершеність реформування публічної влади, адміністративно-управлінської реформи та реформи місцевого самоврядування;
- руйнування та пошкодження енергооб'єктів країни, численних підприємств, інших інфраструктурних об'єктів тощо;
- відсутність інструментів прозорого та ефективного управління земельними ресурсами, низький рівень якості землекористування. Потребує раціоналізації та гармонізації система землеволодіння та землекористування, екологічна охорона та збереження земель, як ключового природного ресурсу та основа життєдіяльності населення країни;
- відсутність ефективних інструментів та механізмів збереження навколишнього природного середовища, низький рівень екологізації економіки, нерозвиненість ринку екологічно чистої продукції;
- неформованість державної політики щодо боротьби із виснаженістю природних ресурсів.

Разом з тим, у Річному моніторинговому звіті за 2023 рік відзначається, що попри військову агресію та складну економічну та політичну ситуацію, Україна досягла певного прогресу у впровадженні пріоритетів ЄЗК в низці сфер економіки (Україна та Європейський зелений курс. Річний моніторинговий звіт, 2023). Зокрема, помітним є посилення реформування сектору відновлюваних джерел енергії (ВДЕ); прийняття оновленого законодавства, що сприятиме переходу до ринкової моделі у подальшому тощо.

Окрім того, Україна продовжує реалізацію заходів щодо підвищення енергетичної ефективності та створення нових механізмів для фінансування заходів декарбонізації та ін. Україна продемонструвала прогрес у розвитку кліматичного законодавства та законодавства про екологізацію навколишнього середовища. Значний прогрес можна відмітити за напрямком активної кліматичної дипломатії та просуванні питання справедливого відшкодування екологічних збитків від російської агресії під час проведення міжнародних заходів – конференція «Об'єднані заради справедливості», Кліматична конференція ОБСЄ, COP28 тощо (Україна та Європейський зелений курс. Річний моніторинговий звіт, 2023).

Період післявоєнної відбудови української держави буде супроводжуватись вирішенням нагальних екологічних проблем та сталого економічного розвитку. Задля цього необхідно впроваджувати належні політики та стратегії зеленого зростання, реалізовувати проекти, спрямовані на більш ефективне використання ресурсів, підтримки енергоефективності, циркулярну економіку, подолання бідності та наслідків соціально-економічної кризи, що спричинила пандемія COVID-19 (Дороніна І., 2020) тощо.

Вважаємо, що в українських реаліях актуальною є інтегрована стратегія формування «зеленої» трансформації національної економіки в контексті ЄЗК та членства України в ЄС. Успішний розвиток у цьому напрямку потребує комплексної державної підтримки в частині розробки та імплементації природоохоронного законодавства, контролю за дотриманням екологічних норм, фінансової підтримки екологічно орієнтованих підприємств, реалізації спеціальної екологічної політики на рівні уряду та центральних органів виконавчої влади, а також на рівні місцевого самоврядування. Екологічно орієнтовані регуляторні інструменти, сталі фінансування, регулювання зелених проектів допоможуть спрямувати належні зарубіжні та вітчизняні інвестиції у державному і приватному секторах на створення більш сталої економіки.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** У висновку дослідження можна зазначити, що в Україні в умовах непрогнозованих викликів (пандемія COVID-19, повномасштабна збройна російська агресія) формування та реалізація політики «зеленої трансформації» суспільного розвитку відбувається поетапно і поступово, не припиняючись в умовах дії правового режиму воєнного стану. А комплексний механізм державного управління у напрямку «зеленого» розвитку та трансформації національної економіки має вибудовуватись на принципах інтегровано

ваного підходу, екологічності та соціальної відповідальності з урахуванням досвіду розвинених країн Європейського Союзу.

Зазначений напрям наукового дослідження потребує у подальшому продовження його наукової розробки (наприклад, інституційного забезпечення державного управління у зазначеній сфері) через надзвичайну актуальність державноуправлінської проблематики, євроінтеграційного курсу розвитку української держави та з огляду на досягнення Цілей Сталого Розвитку-2030.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2>
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) (2019): Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>
3. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>
4. European Commission (2019). The European Green Deal. Communication from the commission, Brussels, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>
5. Проект Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року (2020). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proektkonceptsiyi-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku>
6. Орловська Ю. В., Чала В. С., Глуценко А. В. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій : підручник. Дніпро : ПДАБА. 2023. 193 с.
7. Баштанник В. та ін. (2023). Інтегровані системи публічного управління 3.0: трансформація концептуальної моделі розвитку національної стратегії розвитку. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. № 3. С. 57–64. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-9>
8. Липовська Н. А. та ін. (2023). Демократичні настанови суб'єктів публічної політики в умовах суспільних трансформацій. *Державне будівництво*. Том.1 № 33. С. 8–18. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-01>
9. Зелена відбудова України: Позиція громадськості (2022). URL: [https://www.irf.ua/green\\_recovery\\_ukraine](https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine)
10. USAID, (2023). Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. URL: [https://ednannia.ua/images/Master\\_version\\_UKR\\_Rebuilding.pdf](https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf)
11. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України (2022). URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf>
12. Україна та Європейський зелений курс. *Річний моніторинговий звіт 2023*. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/12/veb-versiya-ukrayina-ta-yezk-2023.pdf>
13. Дороніна І. І., Криштоф Н. С. (2020). Запровадження «Зеленого курсу» як інструменту системних змін для сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 11. URL: [http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11\\_2020/35.pdf](http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/35.pdf)

#### REFERENCES:

1. Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]: zakon Ukrainy 16 veresnia 2014 roku № 1678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy № 2680 vid 7 liutoho 2019 roku «Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo stratehichnogo kursu derzhavy na nabuttia povnopravnogo chlenstva Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi ta v

Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru)» [On Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding the strategic course of the state towards Ukraine's full membership in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> [in Ukrainian].

3. Ukraina otrymala status kandydata na chlenstvo v YeS [Ukraine received the status of candidate for EU membership]. Uriadovyi portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrymala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>. [in Ukrainian].

4. European Commission (2019). The European Green Deal. Communication from the commission, Brussels, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>

5. Proekt Kontseptsii «zelenoho» enerhetychnoho perekhodu Ukrainy do 2050 roku [Draft Concept of Ukraine's "green" energy transition until 2050]. Ministerstvo enerhetyky ta zakhystu dovkillia, 21 sichnia 2020 roku. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proektkoncepciyi-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku> [in Ukrainian].

6. Orlovska, Yu. V., Chala, V. S., & Hlushchenko, A. V. (2023). *Polityka YeS shchodo zelenoi ekonomiky ta innovatsii [EU policy on green economy and innovation]: pidruchnyk*. Dnipro: PDABA. 193 s. [in Ukrainian].

7. Bashtannyk, V. ta in. (2023). Intehrovani systemy publicznego upravlinnia 3.0: transformatsiia kontseptualnoi modeli rozvytku natsionalnoi stratehii rozvytku [Integrated public administration systems 3.0: transformation of the conceptual model of national development strategy development]. *Publichne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. № 3. S. 57–64. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-9>. [in Ukrainian].

8. Lypovska, N. A. ta in. (2023). Demokratychni nastanovy subiektiv publichnoi polityky v umovakh suspilnykh transformatsii [Democratic guidelines of public policy subjects in conditions of social transformations]. *Derzhavne budivnytstvo*. Tom.1 № 33. S. 8–18. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-01>. [in Ukrainian].

9. Zelena vidbudova Ukrainy: Pozyttsiia hromadskosti [Green reconstruction of Ukraine: Public position]. Opublikovano 6 travnia 2022 roku. URL: [https://www.irf.ua/green\\_recovery\\_ukraine](https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine). [in Ukrainian].

10. USAID, (2023). Doslidzhennia initsiatyv u sferi povoiennoho vidnovlennia [Research on post-war reconstruction initiatives]. URL: [https://ednannia.ua/images/Master\\_version\\_UKR\\_Rebuilding.pdf](https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf)

11. Yevropeyskyi zelenyi kurs ta potentsiini naslidky yoho vprovadzhennia susidnimy derzhavamy dlia Ukrainy [The European Green Deal and the potential consequences of its implementation by neighboring states for Ukraine]. URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf> [in Ukrainian].

12. Ukraina ta Yevropeyskyi zelenyi kurs. Richnyi monitorynhovyi zvit 2023 [Ukraine and the European Green Deal. Annual Monitoring Report 2023]. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/12/vib-versiya-ukrayina-ta-yezk-2023.pdf>. [in Ukrainian].

13. Doronina, I. I., & Kryshtof, N. S. (2020). Zaprovadzhennia «Zelenoho kursu» yak instrumentu systemnykh zmin dlia staloho rozvytku [Introducing the "Green Deal" as a tool for systemic change for sustainable development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 11. URL: [http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11\\_2020/35.pdf](http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/35.pdf). [in Ukrainian].